

ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของสถานศึกษากับการบริหารจัดการ ตามหลักสาราณียธรรมในศตวรรษที่ 21

The Creative Leader of School Administrator to Saraniyadhamma in 21st Century

พระมหาจตุรงค์ จิรฐิติโต

Phramaha Jaturong Jiratthito

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail: jira072@gmail.com

Received: 15 กรกฎาคม 2567; Revised 1 สิงหาคม 2567; Accepted 15 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามหลักสาราณียธรรมในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือความสามารถในการจูงใจหรือนำบุคคลอื่นๆ อย่างมีวิสัยทัศน์ กระตุ้นและสนับสนุนให้เกิดการทดลองภายในองค์กรเพื่อที่จะทำให้องค์กรสามารถคิดนอกกรอบ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์ หาแนวทางใหม่ๆ ในการบริหารและการสื่อสารภายในองค์กร มีความสามารถในการปรับตัวและกระบวนการทำงานต่างๆ ในองค์กรมีความสามารถในการปรับตัวและกระบวนการทำงานต่างๆ ในองค์กรให้มีความง่าย คล่องตัวและยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดีมากขึ้น โดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านเมตตาทายกรรม มีความเมตตาทางกาย 2) ด้านเมตตาวจีกรรม มีความเมตตาทางวาจา 3) ด้านเมตตามโนกรรม มีความเมตตาทางใจ 4) ด้านสาธารณโภคี เสียสละสิ่งของเพื่อส่วนรวม 5) ด้านสัสสัมภัญญา มีศีลเสมอกัน และ 6) ด้านทวิญญูสัมภัญญา มีทวิญญูเสมอกัน ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์และมีคุณลักษณะด้านความเข้าใจเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์และบูรณาการเข้ากันเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ผู้นำเชิงสร้างสรรค์, ผู้นำสถานศึกษา, ยุคศตวรรษที่ 21

ABSTRACT

The purpose of this article was to educate about the Creative Leader in the 21st century who can motivate or lead others in a visionary way, stimulate and encourage experimentation within the organization to enable personnel in the organization to think outside the box, dare to think, dare to make decisions, be creative, and find new approaches to management and communication within the organization. It can adapt and work processes in the organization, have the ability to adapt and work processes in the organization to be easy, more flexible and flexible to different situations by using Saraniyadhamma 6: 1) to be amiable in

deed, 2) to be amiable in word, 3) to be amiable in thought, 4) to share any lawful gains with virtuous fellows, 5) to keep without blemish the rules of conduct along with one's fellows, and 6) to be endowed with right views along with one's fellows. school administrators should be a creative leader and has a characteristic to understand Buddhism to adapt and integrate for sustainability.

Keywords: Creative Leader, School Administrators, The 21st Century.

บทนำ

ประเทศไทยต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาของโลกในศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันเพื่อการพัฒนาความรู้ให้น่าสนใจภายนอก จากกระแสโลกาภิวัตน์รวมถึงความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และแรงกดดันจากภายใน จากสภาพการณ์และการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากรสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ล้วนส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ความรู้ที่ล้าหลังย่อมไม่เป็นน่าติดตามสนใจ เหมือนกับความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น การสร้างงานในรูปแบบ AI การสื่อสารไร้ขอบเขตทำให้เด็กมีพัฒนาการที่ก้าวตามโลกแตกต่างจากเด็กในอดีต ความรู้ผ่านจอได้ทำให้คนมีการเปลี่ยนแปลงเชิงทัศนคติ

การจัดการศึกษาเป็นการพัฒนาคน ให้ก้าวไปสู่จุดที่ดีกว่าเดิม จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องสร้างการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลที่ต้องใช้ภาวะผู้นำในการดำเนินภารกิจให้ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารจะประสบความสำเร็จหรือจะล้มเหลวในการบริหารเพียงใดนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์การบริหารที่เหมาะสม ต้องเป็นผู้นำในการบริหารจัดการมีการปรับเปลี่ยนและการพัฒนาองค์กรควบคู่กันไป สำหรับผู้นำยุคใหม่ต้องมีความสร้างสรรค์ สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล เข้าใจผู้อื่น และมีความสามารถในการติดต่อ สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถบริหารจัดการกับความเปลี่ยนแปลง ผู้นำยุคใหม่ต้องสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทั้งส่วนบุคคลและการทำงาน เพื่อเพิ่มความคล่องตัวและความยืดหยุ่นในการทำงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร ปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น โครงสร้างองค์กรที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน หลักความยืดหยุ่น ยอมรับ และแสวงหาความท้าทาย เช่น การทำงานที่ไม่กดดัน ไม่คุ้นเคยการทำงานกับบุคคลใหม่ ๆ ใจกว้าง และปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่ ถ้ารับฟังความคิดเห็นหรือการทดลองทำสิ่งที่แตกต่าง ไม่ยึดติดกับแนวคิดหรือความรู้ความสามารถเดิม ๆ และแสวงหาตัวอย่างศึกษาวิธีการทำงานของบุคคล ผู้นำเชิงสร้างสรรค์มักจะแสดงออกซึ่งการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดเวลา มีทัศนคติในเชิงบวกต่อโลกและต่อชีวิต เชื่อมมั่นในคุณค่า และศักยภาพของตนเองและผู้อื่นที่พร้อมจะก้าวข้ามอุปสรรคไปด้วยกัน ริเริ่มสร้างสรรค์ที่แสดงถึงความยืดหยุ่นทางความคิด และการกระทำรวมทั้งเป็นผู้ที่มีความสมดุลในชีวิตที่รู้จักพัฒนาตนเองเสมอทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และจิตวิญญาณ ทุ่มเทแห่งความสำเร็จประการหนึ่งของภาวะผู้นำ คือ ความสามารถในการกล้านำความเปลี่ยนแปลงและความสามารถในการกล้าเผชิญกับความท้าทาย ด้วยวิธีการใหม่ๆ เพื่อให้เป้าหมายที่วางไว้บรรลุผลสำเร็จ ดังนั้นภาวะผู้นำจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารในการดำเนินงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ จริตญา พรหมสมปานและตรัยภูมิพันธ์ ตรีตรัสวร (อ้างถึงใน กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์, 2555) ว่ามีงานวิจัยหลายเรื่องชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรและการจัดการในทุกระดับทั้งในภาครัฐ เอกชน ระดับโลกชาติ หรือระดับท้องถิ่น ผู้นำเปรียบเสมือนจุดรวมแห่งพลังของผู้ปฏิบัติงานซึ่งในภาวะวิกฤติของระบบราชการองค์กรมีความต้องการภาวะ

ผู้นำของผู้บริหารที่มีความเข้มแข็ง ตั้งใจที่จะแก้ปัญหาอย่างกล้าหาญอดทนและต่อเนื่องสามารถสร้างความมั่นใจให้เกิดการพัฒนาองค์กร ทำให้การทำงานเดินไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น เสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้กับองค์กร

ความคิดสร้างสรรค์นั้น เป็นระบบความคิดเชิงอเนกนัย (Divergent Thinking) ของมนุษย์นั้นคือ การคิดที่มนุษย์เราสามารถที่จะคิดเรื่องเดียวกันได้หลายทิศทาง หลายแง่มุม และได้กว้างไกล ซึ่งลักษณะการคิดเช่นนี้จะนำไปสู่ความคิดเชิงบวก เช่น การคิดประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ หรือการค้นพบวิธีแก้ปัญหาได้สำเร็จ ซึ่งการคิดเช่นนี้ เป็นกระบวนการทำงานของสมองอย่างเป็นขั้นตอนและทักษะขั้นสูงของการคิด ประกอบไปด้วย การคิดริเริ่ม การคิดคล่อง การคิดยืดหยุ่น การคิดละเอียดลออ ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์จะสามารถค้นพบแนวคิดใหม่จากข้อมูลที่มีอยู่เดิม และสามารถเชื่อมโยงข้อมูลที่ทุกคนมีอยู่เหมือนกัน ให้กลายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ใหม่ๆ ที่แตกต่างออกไปได้ (Guilford, J. P., 1980) ดังนั้น ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จึงมีความสำคัญที่จะส่งเสริมคุณภาพของการคิดของทุกคนในชุมชน เพื่อสร้างโอกาสแห่งการเรียนรู้การสร้างวัฒนธรรมใหม่ และการปรับปรุงแก้ไขเงื่อนไขต่างๆ ของโรงเรียนเพื่อให้ชุมชนมีโอกาสนในการเข้าถึงการศึกษาได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความสามารถของครูและบุคลากรให้กลายเป็นผู้นำที่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าและนำการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างมีผลงานที่สร้างสรรค์ (ภาณุพงศ์ อุณาตติ และจุฬาพรพรรณ ธารณะแพทย์, 2565)

การใช้หลักสาราณียธรรม 6 กับการบริหารบุคลากรนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้องค์การนั้นมีความก้าวหน้าพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืนในอนาคต เนื่องจากผู้บริหารได้นำหลักสาราณียธรรมมาปรับใช้ในการปกครอง จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับความเมตตาและความเสมอภาค นำมาซึ่งความเป็นหนึ่งเดียวไม่แตกแยก

สาราณียธรรม เป็นธรรมอันเป็นไปเพื่อความระลึกถึงกันและกัน ก่อให้เกิดเป็นความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันหมู่คณะจะไม่แตกแยก วุ่นวาย ผู้คนในสังคมเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน ยอมรับในความแตกต่างของกันและกัน เคารพในกฎกติกาเดียวกัน รู้จักแบ่งปันช่วยเหลือกัน ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และรู้จักการให้อภัยกันอยู่ตลอดเวลาสังคมของเราก็จะมีความอบอุ่นและน่าอยู่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขสิ่งดังกล่าวมานี้สามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยการเสริมสร้างความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในสังคม เรื่องของความสามัคคีนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงหลักธรรมที่เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะในสังคม ไว้ 6 ประการ จัดอยู่ในหมวดธรรมที่เรียกว่า สาราณียธรรม 6

การใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์ มาประกอบเข้ากับสาราณียธรรม 6 จะทำให้การบริหารเป็นอย่างราบรื่น ลดปัญหาภายในองค์กรจะเข้าสู่ความเป็นหนึ่งเดียวไม่แตกแยก คนในองค์กรจะให้การยอมรับผู้นำแล้วเดินตามไปด้วยกัน ในรูปแบบที่สร้างสรรค์

ผู้นำเชิงสร้างสรรค์

ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ ผู้นำที่ตอบสนองความต้องการของบุคลากรในด้านความสามารถในการนำความคิดสร้างสรรค์และกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ด้วยการคิดหรือพฤติกรรมในลักษณะการนำผู้อื่น ประสานงานผู้อื่นด้วยการสร้างแรงบันดาลใจสร้างแรงจูงใจสร้างบรรยากาศโดยการคิดนอกกรอบด้วยวิธีการใหม่ๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรคสิ่งใหม่ๆ การตอบสนองเชิงจินตนาการและการไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนต่อโอกาสต่างๆ ประเด็นต่างๆ อย่างท้าทาย ความคิดสร้างสรรค์จะนำไปสู่การสิ่งใหม่ และอาจทำให้เกิดความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางที่ตอบโจทย์ผู้บริหารการศึกษา (Harris, 2009) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไว้ในบทความ ในหัวข้อ “Creative Leadership: Developing Future Leaders” ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

จะเกี่ยวข้องกับการติดต่อประสานงาน (Connecting) กับบุคคลที่มีความคิดเห็นตรงกัน และกับบุคคลที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน (Different) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จำเป็นต้องอาศัยเวลา (Time) ทรัพยากร (Resources) โอกาส (Opportunities) เพื่อจะมีโอกาสได้เรียนรู้ร่วมกัน อย่างไรก็ตามผลลัพธ์ (Result) ที่ได้อาจจะไม่ใช่ความคิดเห็นที่ สอดคล้องกัน แต่อาจจะมาจากความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันเชิงสร้างสรรค์อันจะนำไปสู่การคิดเชิงสร้างสรรค์ ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่เรื่องง่ายๆ แต่ก็จำเป็นต้องเปลี่ยนความคิดเดิมๆ และเผชิญกับความเชื่อมั่นกับแนวทางวิธีการ (Method) ใหม่ๆ ที่จะสร้างขึ้น ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะเหมือนกับภาวะผู้นำแบบให้บริการ (Servant Leadership) ภาระงานหลักของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ การประสานงานบุคคล (Connect) ที่มีความคิดเห็นตรงกันและมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เป็นภาวะผู้นำที่พัฒนาสมรรถนะและความสามารถต่างๆ ของบุคคลภายในองค์กรเพื่อให้เกิดความสร้างสรรค์ในทุกสถานที่และทุกระดับ เพื่อจะได้รับการพัฒนาและส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้น “เป็นภาวะผู้นำที่ปราศจากการยึดมั่นถือมั่น” (Leadership without ego) โดยทั่วไปแล้วภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางวิธีการใหม่ๆ ขององค์กร และความท้าทาย (Challenging) ที่ซับซ้อนมากกว่าการคงสภาพที่เป็นอยู่แบบเดิม (Status Quo) ส่วน (Palus และ Horth, 2002) ให้ความหมายว่า ความเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ การที่บุคคลที่เป็นผู้นำสามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่ซับซ้อนในปัจจุบัน โดยใส่ใจที่จะเข้าใจสถานการณ์ที่ซับซ้อนนั้น รู้จักดึงศักยภาพส่วนตนของทั้งตนเองและสมาชิกในองค์กรหรือชุมชนมาเป็นพลังกลุ่มในการจัดการสิ่งต่างๆ มีการให้ข้อมูลข่าวสาร เสนอความคิดและสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพรู้จักริเริ่มความคิดที่ผ่านการตรวจสอบและทดสอบอย่างอิสระ และรู้จักการใช้กระบวนการของการเรียนรู้อย่างเป็นสาระบันเทิงเพื่อค้นหาความคิดใหม่ ๆ และรู้จักสังเคราะห์ทุกเนื้อหาและการกระทำที่ปรากฏ (Raelin, 2002) ได้อธิบายความหมายของความเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่า ความเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ การที่บุคคลที่เป็นผู้นำเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น โดยรู้จักคัดสรรหรือแบ่งปันพลังอำนาจของตนให้กับสมาชิกในองค์กรหรือชุมชนอย่างเต็มใจและเป็นธรรมชาติ อีกทั้งความเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ การที่บุคคลเป็นผู้นำร่วมได้โดยที่การตัดสินใจหรือการกระทำใดๆ ไม่ต้องขึ้นอยู่กับสมาชิกเพียงคนเดียวหรือผู้นำโดยตำแหน่งหรือผู้ริเริ่มความคิดทุกๆ คนมีส่วนร่วมในความเป็นผู้นำ

สรุปได้ว่า ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือผู้มีความสามารถในการจูงใจหรือนำบุคคลอื่นๆ อย่างมีวิสัยทัศน์ กระตุ้นและสนับสนุนให้เกิดการทดลองภายในองค์กรเพื่อที่จะให้บุคลากรในองค์กรสามารถคิดนอกกรอบ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์ หาแนวทางใหม่ๆ ในการบริหารและการสื่อสารภายในองค์กร มีความสามารถในการปรับตัวและกระบวนการทำงานต่างๆ ในองค์กรมีความสามารถในการปรับตัวและกระบวนการทำงานต่างๆ ในองค์กรให้มีความง่าย คล่องตัวและยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดีมาก

การจัดการตามหลักสาราณียธรรม

ผู้นำต้องมีคุณธรรมของสาราณียธรรมเพื่อการสร้างองค์กรที่เป็นหนึ่งเดียวไม่แตกแยกจากกัน เป็นเหตุให้ระลึกลึกลงด้วยความสุขและความพอใจที่มีต่อองค์กรของตน สาราณียธรรมนั้นมี 6 ประการ ประกอบด้วย

1. เมตตาภาวกรรม มีเมตตาทางกายทั้งต่อหน้าและลับหลัง เข้าช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (to be amiable in deed, openly and in private)

2. เมตตาวจีกรรม มีเมตตาทางวาจา ทั้งต่อหน้าและลับหลัง พุดกันด้วยความเมตตา บอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (to be amiable in word, openly and in private)
3. เมตตามโนกรรม มีจิตเมตตา ทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีใจที่ปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน ไม่เสแสร้ง (to be amiable in thought, openly and in private)
4. สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอย บริโภคร่วมกัน (to share any lawful gains with virtuous fellows)
5. สีลสามัญญตา มีศีลเสมอกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย เข้ากันได้กับหมู่คณะ (to keep without blemish the rules of conduct along with one's fellows, openly and in private)
6. ทิฐิสามัญญตา มีทิฐิดีงามเสมอกันเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา (to be endowed with right views along with one's fellows, openly and in private)

กล่าวโดยสรุปก็คือ 1) เมตตากายกรรม คือ การแสดงออกซึ่งความเป็นมิตรทางกาย 2) เมตตาวจีกรรม คือ มีการกระทำทางวาจาที่แสดงออกถึงความปรารถนาดีต่อกัน 3) เมตตามโนกรรม คือ มีจิตใจปรารถนาดีกับมิตรประเทศ ปราศจากอกุศลจิต ไม่หว่านดะแวง 4) สาธารณโภคีคือ การจัดสรรผลประโยชน์ที่เหมาะสม 5) สีลสามัญญตา คือ มีความประพฤติที่เหมาะสมต่อกัน 6) ทิฐิสามัญญตา คือ มีความเห็นที่สอดคล้องกัน คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสัจธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามสามารถเห็นผลจริงได้ด้วยตนเองและทำให้ผู้ปฏิบัติพันทุกข์เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จริง หลักสาราณียธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการบริหารจัดการในหน่วยงานการศึกษา ทำให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล นำมาซึ่งความสำเร็จ และเกิดการพัฒนาทางการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

ธรรม 6 ประการนี้ ตามพระบาลีที่กล่าวว่า อยมปิ รมโม สาราณียะ ปิยกรโณ สงคหยา อวิวาทาย สามัคคิยา เอเกีภาวาย ส่วตตติ มีคุณคือ 1) เป็นสารณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึง (making others to keep one in mind) 2) เป็นปิยกรณะ ทำให้เป็นที่รัก (endearing) 3) สงคหะ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์หรือความกลมกลืนเข้าหากัน (conducting to sympathy or solidarity) 4) อวิวาทะ เพื่อความไม่ทะเลาะวิวาทกัน (to non-quarrel) 5) สามัคคิยะ เพื่อความสามัคคี (to concord) และ 6) เอเกีภาวะ ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (to unity)

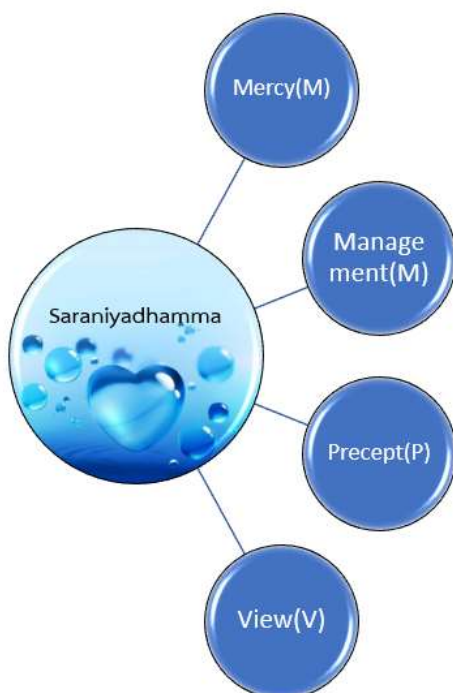
ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการจัดการตามหลักสาราณียธรรม

องค์ประกอบของผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ตามแนวคิดของ (Bennis, W.,2002) ที่ได้อธิบายองค์ประกอบเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไว้ในบทความชื่อ “Creative leadership” จาก [ABI] Chulalongkorn University (Distributor) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าได้ว่า จะต้องมียอดองค์ประกอบ คือ 1) วิสัยทัศน์ (Vision) 2) ความไว้วางใจ (Trust) 3) การมุ่งความสำเร็จ (Success) 4) ความยืดหยุ่น (Flexibility) บวกกับแนวคิดของ Hariss ที่กล่าวไว้ข้างต้นโดยสรุป คือ 1)การติดต่อประสานงาน (Connecting) 2) เวลา (Time) 3) ทรัพยากร (Resources) 4) โอกาส (Opportunities) 5) วิธีการใหม่ๆ (New Method) 6) การประสานงานบุคคล (Connection) 7) ปราศจากการยึดมั่นถือมั่น (Leadership without ego) และ 8) ความท้าทาย (Challenging) (Ball, 2015) แนะนำว่า ทักษะหลัก 5 ประการสำหรับผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ 1) การกระทำอย่างมีอารมณ์ร่วม และมีจุดมุ่งหมาย

(passion and purpose) 2) การใช้กรอบความคิดเชิงสำรวจ explorative mindset 3) การจินตนาการถึงอนาคตที่ดีกว่า (envisioning a better future) 4) การจัดระเบียบทีมสร้างสรรค์ (orchestrating creative teams) และ 5) การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงแบบทะลุผ่าน (driving breakthrough change) และ (Sohmen's, 2015) กล่าวว่า ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ดีจะพัฒนาคุณลักษณะในตัวเองอย่างสม่ำเสมอได้แก่ 1) สไตล์ styles และการรับรู้ perceptions ของความเป็นผู้นำ 2) ความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่าง understanding of different cultures 3) แรงจูงใจของส่วนตัวบุคคลและทีม individual and team motivations 4) ทักษะระหว่างบุคคล interpersonal skills 5) ระดับความคิดสร้างสรรค์ levels of creativity 6) ความสามารถในการจัดการการเปลี่ยนแปลง ability to manage change 7) สไตล์การสื่อสาร communication styles 8) ความสามารถในการฟัง listening ability 9) ทักษะการตัดสินใจ decision-making skills และ 10) จริยธรรมส่วนบุคคล personal ethics

จากแนวคิดข้างต้นสามารถนำเอามาสร้างเป็นความสัมพันธ์เชิงหลักธรรมที่บูรณาการเข้ากัน ทำให้เห็นภาพของความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ส่งผลถึงกันและกัน แล้วทำให้มองเห็นภาพว่า หลักธรรมนั้นช่วยให้ผู้นำเชิงสร้างสรรค์นั้น จะสร้างผลงานของตัวเองออกมาได้อย่างไร จึงจัดเรียงความสัมพันธ์ได้อย่างนี้

สารานียธรรม	คำอธิบาย	คำย่อ
1. เมตตา	ความรักและความเมตตาปรารถนาดีต่อกัน ทั้งทางกาย วาจาและใจ	Mercy(M)
2. สาธารณโภคี	การเฉลี่ยแบ่งปันจัดการทรัพยากร	Management(M)
3. สีลสามัญญตา	การมีความประพฤติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน	Precept(P)
4. ทิฏฐิสามัญญตา	การมีความเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน	View(V)

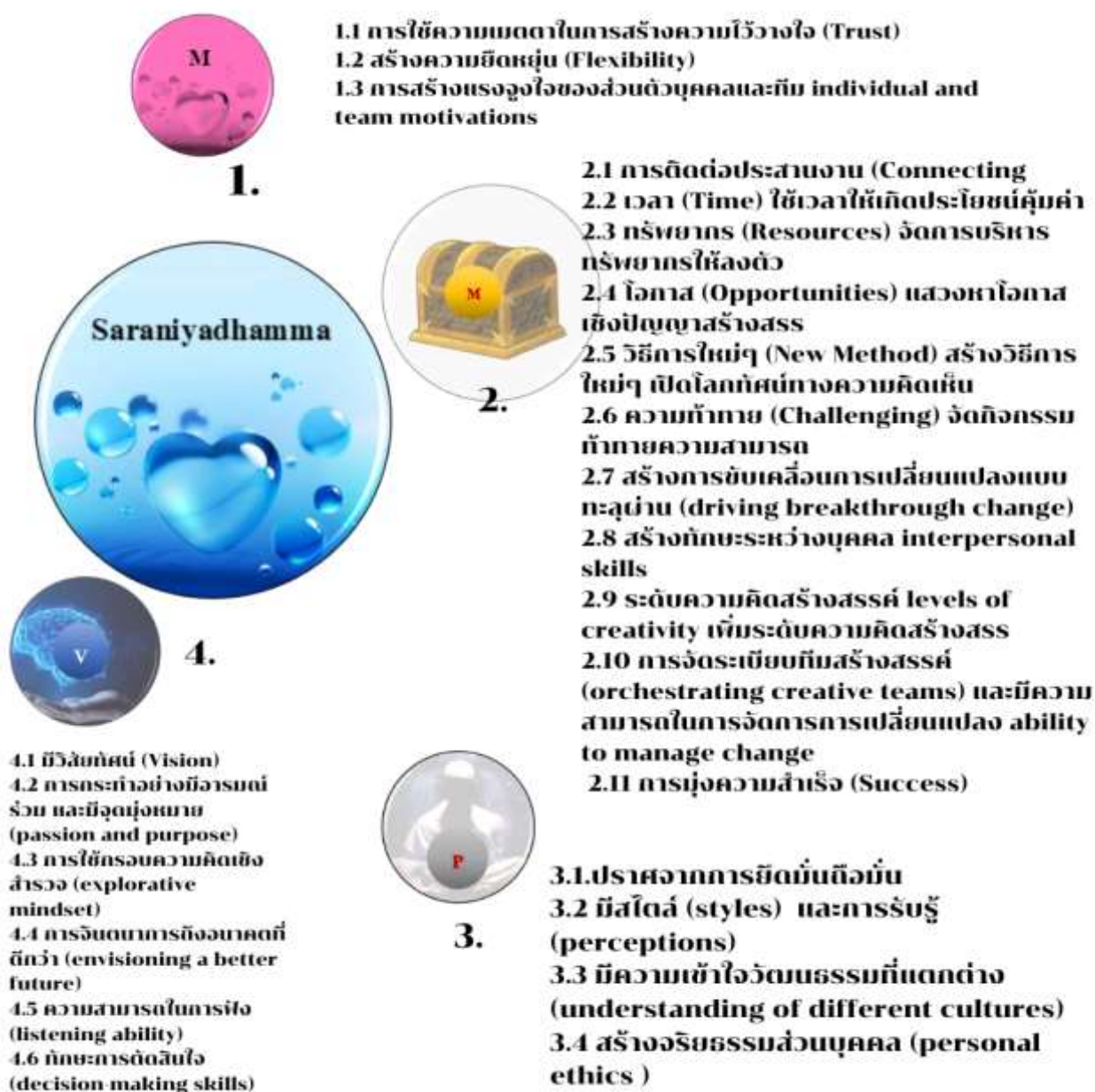

ภาพที่ 1 สารานียธรรม (MMPV)

ผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับสารานิยธรรม

1. เมตตาภาวกรรม มีความเมตตาทั้งทางกาย วาจา ใจ คือ
  - 1.1 การใช้ความเมตตาในการสร้างความไว้วางใจ (Trust) ลดความตึงเครียด
  - 1.2 สร้างความยืดหยุ่น (Flexibility)
  - 1.3 การสร้างแรงจูงใจของส่วนตัวบุคคลและทีม individual and team motivations อาศัยความรักความเมตตาเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกละเอียดอ่อนเปลี่ยนแปลง
2. สาธารณโภคีคือ การจัดการด้านต่างๆ ให้เข้าสู่จุดแห่งความสำเร็จโดยใช้ทรัพยากรเป็นตัวขับเคลื่อนประกอบไปด้วย
  - 2.1 การติดต่อประสานงาน (Connecting) โดยเชื่อมประสานให้เห็นข้อมูลไปในทางเดียวกัน
  - 2.2 เวลา (Time) ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า เสียเวลาน้อยแต่ได้ผลงานชิ้นใหญ่
  - 2.3 ทรัพยากร (Resources) จัดการบริหารทรัพยากรให้ลงตัวโดยเฉพาะสมบัติสาธารณส่วนกลางที่มีความเท่าเทียมยุติธรรมตามความสามารถ
  - 2.4 โอกาส (Opportunities) แสวงหาโอกาสเชิงปัญญาสร้างสรรค์
  - 2.5 วิธีการใหม่ๆ (New Method) สร้างวิธีการใหม่ๆ เปิดโลกทัศน์ทางความคิดเห็น
  - 2.6 ความท้าทาย (Challenging) จัดกิจกรรมท้าทายความสามารถ ในการก้าวข้ามสิ่งที่ยาก บางครั้งเป็นการจัดสรรทรัพยากรที่มีจำนวนมากให้ลงตัว
  - 2.7 สร้างการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงแบบทะลุผ่าน (driving breakthrough change)
  - 2.8 ทักษะระหว่างบุคคล interpersonal skills สร้างทักษะระหว่างบุคคล ความสามารถทางด้านปฏิสัมพันธ์ การกล้าที่จะโต้ตอบคำถามที่ยากและง่าย
  - 2.9 ระดับความคิดสร้างสรรค์ levels of creativity เพิ่มระดับความคิดสร้างสรรค์
  - 2.10 การจัดระเบียบทีมสร้างสรรค์ (orchestrating creative teams) จัดเซตทีมให้ลงตัว จนเกิดการทำงานเป็นทีม เกิดความสามัคคี และมีความสามารถในการจัดการการเปลี่ยนแปลง ability to manage change
  - 2.11 การมุ่งความสำเร็จ (Success) ความพยายามเพื่อความสำเร็จ
3. สีสสามัญญตา ความประพฤติที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ
  - 3.1 ปราศจากการยึดมั่นถือมั่น ไม่ยึดติดในอำนาจหน้าที่มากเกินไป ลดความรู้สึกละอาย ยอมรับความคิดที่ดีกว่าหรือยอมรับในการใช้งานคนที่ฉลาดกว่า
  - 3.2 มีสไตล์ (styles) อย่างเช่น สไตล์ในการสื่อสาร (communication styles) และการรับรู้ (perceptions) ที่ดี รับกับศิลปะในการทำงาน คู่มือลีลา รูปแบบเชิงสร้างสรรค์
  - 3.3 มีความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่าง understanding of different cultures เพื่อปรับความแตกต่างให้เข้าสู่จุดสมดุล จนทำงานร่วมกันได้
  - 3.4 สร้างจริยธรรมส่วนบุคคล personal ethics มีความรับผิดชอบเฉพาะตน มีวินัยในตนเอง
4. ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ
  - 4.1 มีวิสัยทัศน์ (Vision) เห็นไปในทิศทางเดียวกัน

- 4.2 การกระทำอย่างมีอารมณ์ร่วม และมีจุดมุ่งหมาย (passion and purpose)
4.3 การใช้กรอบความคิดเชิงสำรวจ (explorative mindset) สร้างเส้นทางที่เห็นตั้งแต่ต้นจนจบ ว่าจะไปสู่ที่ตรงใดและแตกความคิดออกไปในทางไหน
4.4 การจินตนาการถึงอนาคตที่ดีกว่า (envisioning a better future) สร้างภาพแห่งอนาคตร่วมกัน ว่ามันคืออะไร จินตนาการสำเร็จนั้นออกมาได้
4.5 ความสามารถในการฟัง (listening ability) จับประเด็นความเห็นของผู้พูด
4.6 ทักษะการตัดสินใจ (decision-making skills) มีการตัดสินใจร่วมกัน

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสารานุกรมกับผู้นำเชิงสร้างสรรค์

บทสรุป

ผู้นำในศตวรรษที่ 21 ที่นำหลักสสารนิยมธรรมมาใช้นี้จะสามารถสร้างสังคมและองค์กรที่มีความยั่งยืนอย่างมั่นคง สามัคคี และมีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง บทบาทของผู้นำมีความซับซ้อนและท้าทายมากขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ต้องไม่เพียงมีความสามารถในการคิดและดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ แต่จะต้องยึดถือหลักการทางจริยธรรมที่มั่นคงด้วย หนึ่งในแนวคิดที่สำคัญในการพัฒนาผู้นำเชิงสสารนิยมธรรมจึงเป็นหลักการของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม โดยให้ความสำคัญกับความเข้าใจ ความเคารพ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น

รายการอ้างอิง

- จิรัตญา พรหมสมปาน และตรีภูมิรินทร์ ตรีศิริศร. (2563). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3. การประชุมหาญวิชาการระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 13. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- พระครูปราโมทย์ปัญญาวัง (บุญเลิศ เตชปัญโญ). (2564). หลักสสารนิยมธรรม 6 กับการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ. วารสารศิลปศาสตร์ราชวมงคลสุวรรณภูมิ, 3(1), 82.
- ภาณุพงศ์ อุณชาติ และจุฬารัตนภรณ์ ธนะแพทย์. (2565). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 5(2), 225.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2552). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐฉบับปฏิรูป 2552. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. ครั้งที่ 12 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.